

ОПЕРАЦІЯ «ЕЛАНД» ПІД ЧАС РОДЕЗІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто особливості організації та проведення військової операції «Еланд» як важливої події періоду війни в Родезії (1965–1979 рр.).

Ключові слова: *родезійська війна, військовий переворот, терористи, патрулювання, розвідка, табір бойовиків, кордон, операція.*

Abstract

The features of the organization and conduct of the military operation “Eland” as an important event of the war in Rhodesia (1965-1979) are considered.

Keywords: *rhodesian war, military coup, terrorists, patrol, reconnaissance, militant camp, border, operation.*

Вступ

Сучасні війни передбачають використання гібридних методів для забезпечення національної безпеки, включаючи проведення загонами спеціального призначення військових операцій. У цьому контексті варто звернути увагу на операцію «Еланд» 1976 р., яку без перебільшення можна вважати еталонною. У концептуальному плані її аналіз є надзвичайно цікавим і корисним з огляду на розпочату в 2014 р. російську агресію та очевидну необхідність здійснення подібних військових операцій на території росії.

Результати дослідження

У 1975 р. у Португалії стався військовий переворот. «Революція гвоздик», організована військовими і комуністами, мала на меті лібералізацію Португалії під гаслом «демократизація, розвиток та деколонізація». Внаслідок того в колишній португальській колонії Мозамбік до влади прийшли прокомуністичні терористи, котрі створили організацію Фронт звільнення Мозамбіку (ФРЕЛІМО). У країні було швидко встановлено однопартійний марксистський режим, який заручився економічною та військовою підтримкою від СРСР та Китаю. Лідери республіки – радянські і китайські маріонетки – підтримували добрі стосунки з іншими терористами, зокрема з Р. Мугабе та його соратниками із сусіднього Зімбабве. Їх радо запросили до Мозамбіку, де вони почали розміщувати свої табори підготовки для терористів, націлені проти незалежної держави Родезія. У відповідь, родезійський уряд вирішив спрямувати свої війська на кордон з Мозамбіком, де було створено дві нових оперативно-тактичні зони, в яких постійно проводилися патрулювання та розвідка. До бойової роботи в цих зонах залучали представників усіх підрозділів: Скаутів Селуса, САС, Скаутів Грея, Родезійську Легку Піхоту, Африканських Стрільців. Розпочалися запеклі сутички з терористами. І хоча останні несли шалені втрати, а більшість їх рейдів закінчувалися провалом, армія Родезії все одно не мала достатньої кількості людей і ресурсів, аби повною мірою забезпечити безпеку кордону. Натомість, у супротивників ресурси були необмеженими.

Саме тому в штабі родезійської армії почала формуватися ідея щодо превентивної військової операції на чужій території, хоча це могло викликати серйозні зовнішньополітичні ризики, аж до відкритої війни з Мозамбіком. Проти цього був категорично налаштований уряд і союзники з Південно-африканської республіки. За таких умов, армія приступила до втілення своєї ідеї в режимі секретності, «промацуючи» бойовиків у Мозамбіку невеликими диверсіями і розвідувальними операціями. Про більшість цих операцій не знали навіть найвищі армійські і політичні чини в країні.

Основним розвідувальним підрозділом, який виконував рейди на територію Мозамбіку, були славнозвісні Скаути Селуса. Їх командир, Р. Рейд-Дейлі, був найбільшим прихильником потужного удару по табору терористів Ньядзонья. Скаути застосовували нову тактику: вони фарбували свої бронеавтомобілі й вантажівки в кольори ФРЕЛІМО і під виглядом комуністів пересувалися по

території ворога. Саме в такому вигляді вони проводили розвідку та влаштовували засідки. Допомогала родезійцям в їх роботі низька дисципліна в рядах ФРЕЛІМО, які в нічний час на кордоні не залишали жодних постів, а тому скаутам вдавалось без жодних проблем перетинати кордон [1].

Напередодні проведення військової операції «Еланд», мета якої полягала в розгромі сил терористів у таборі Ньядзонья, родезійська розвідка провела там детальну розвідку. Згідно з отриманими даними, у таборі перебувало 5 тис. бойовиків. Не дивлячись на це, до операції було залучено всього лише 84 скаути. Дату її проведення призначили на 9 серпня 1976 р., у вихідний день, коли присутність військ ФРЕЛІМО була мінімальною. У 00:05 автомобільна колона скаутів перетнула кордон: зі сторони Мозамбіку жодної охорони не було. Спеціально підібрані автомобілі (такі самі використовували терористи) рухалися в суцільній темряві, здіймаючи хмару пилу.

Зненацька увірвавшись до табору, скаути відкрили щільний вогонь з кулеметів, гармат та гвинтівок по натовпу. Завдяки ефекту несподіванки для розгрому терористів знадобилося всього 15 хвилин. Скаути взяли в полон осіб, серед котрих було кілька командирів.

Поки основні сили рейдової групи проводили зачистку табору, трапилося дві події. По-перше, група з 12 скаутів, що лишилася прикривати табір, помітила на дорозі Лендровер з озброєними людьми всередині. По позашляховику відкрили вогонь: з шести пасажирів п'ятеро загинули на місці, а один отримав важкі поранення. Ним виявився Едмунд Кагурі – найближчий поплічник Мугабе. Скаути вирішили прихопити його з собою, але той помер від ран по дорозі. По-друге, два автомобілі відділилися від групи в таборі і вирушили в напрямку мосту через р. Панга. Об'єднавшись з групою засідки, яка щойно знищила Лендровер, 5 автомобілів дісталися мосту, ліквідувавши вартових з ФРЕЛІМО і підірвавши його, таким чином відрізавши себе від можливого переслідування [2].

Після детонації мосту, колона знову об'єдналася та вирушила в напрямку кордону. Скаути розраховували дістатися Родезії до вечора, проте все знову пішло не за планом: водій головної машини пропустив необхідний поворот і скаути опинились в якомусь невеличкому прикордонному селі. Там стояв чималий гарнізон ФРЕЛІМО. Спершу все йшло нормально, камуфляж працював і бойовики не звертали на колону жодної уваги. Проте, коли скаути підозріло опинилися посеред футбольного поля, до колони підійшов офіцер ФРЕЛІМО, котрий побачив в кузовах автомобілів замаскованих родезійців. Колона рушила на прорив, заручившись підтримкою двох штурмовиків родезійських ВПС. Вертольоти евакуювали полонених і поранених скаутів. Решта бійців змушені були колоною пробиватися всю ніч і весь ранок до Родезії. У підсумку, ніхто з 84 скаутів не загинув. Усі повернулись з сусідньої країни, в якій знищили близько 300 терористів у таборі Ньядзонья і ще з два десятки солдат ФРЕЛІМО [3].

Висновки

Операція «Еланд» під час родезійської війни була успішною завдяки комбінації ефективної військової стратегії та використанню розвідувальних та контррозвідувальних засобів. Родезійські силовики вдало використовували територіальну перевагу, вміло взаємодіяли з місцевими інформаторами та використовували новітнє озброєння для досягнення своїх цілей. Крім того, важливою була тактика здійснення несподіваних ударів та швидкого реагування на зміни в обстановці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Nyadzonya: Day of rivers of blood // The Herald. 2016. URL: <https://www.herald.co.zw/nyadzonya-day-of-rivers-of-blood/>
2. Operation Eland. URL: https://military-history.fandom.com/wiki/Operation_Eland
3. Операція «Еланд», або 60 до 1: коли якість важливіша за кількість. 2021. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/operatsiya-eland-abo-60-do-1-koly-yakist-vazhlyvisha-za-kilkist/>

Дишленко Артем Русланович, Вінницький Національний Технічний Університет, 1БКС-22б, Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінниця, adislenko@gmail.com

Науковий керівник: Герасимов Тимофій Юрійович, Доктор історичних наук, Вінницький Національний Технічний Університет, Вінниця.

Dyshlenko Artem Ruslanovych, Vinnytsia National Technical University, 1BKS-22b, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia, adislenko@gmail.com

Research advisor: Gerasymov Tymofii Yuriiiovych, Doctor of Historical Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia